

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 005.934:005

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.37-5>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT SYSTEM OF THE ENTERPRISE

Іванієнко В.В.

кандидат економічних наук, професор,
Харківський національний економічний університету
імені Семена Кузнеця

Сологуб А.А.

магістр,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Ivaniienko Viktor, Solohub Anna

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти формування та розвитку системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства та узагальнено власне бачення даного процесу. Розглянуто зміст процесу формування та розвитку системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його етапність. Проаналізовано концептуальні підходи щодо формування та розвитку системи управління фінансово-економічної безпеки підприємства, використання системного, ситуаційного підходів підходу та теорії управління для вирішення проблеми. Визначені принципи формування та розвитку системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства в сучасних умовах господарювання. Розглянуто процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства як послідовність проведення окремих дій в їх єдності та повності впровадження. Запропоновано головні складові частини процесів організації та формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, управління фінансово-економічною безпекою, механізм управління, система управління економічною безпекою, методи, загрози, інтереси, принципи, фактори, аналіз, організація забезпечення фінансово-економічної безпеки.

At the current stage of development of the market economy, an important task is the formation and development of the enterprise's financial and economic security management system to ensure the neutralization of threats, a high level of its competitive positions, and innovative development at the current stage and in the future. This problem has become especially acute recently, when Ukraine is going through a difficult period characterized by the destabilization of the political and economic situation in the country, transformational processes associated with overcoming crisis phenomena in all spheres. The essence of the main task of the organization of financial and economic security is to carry out such procedures and calculations, which, even in the case of their incomplete adequacy, would make it possible to obtain sufficiently reliable results, which can be relied on when choosing an economic alternative. In addition, it should be emphasized that the mechanism of creating financial and economic security of the masses is based on the internal system characteristics of the enterprise, that is, the socio-economic system itself must include "built-in" mechanisms for preventing external and internal threats. Management of financial and economic security must be carried out according to certain rules and principles. The performance of tasks and functions of the financial and economic security system is carried out in case of compliance with a number of

basic principles of management and organization of the financial and economic security of the enterprise. The article examines the theoretical and practical aspects of the formation and development of the enterprise's financial and economic security management system and summarizes its own vision of this process. The content of the process of formation and development of the management system of financial and economic security of the enterprise and its phasing are considered. Conceptual approaches to the formation and development of the enterprise's financial and economic security management system, the use of systemic, situational approaches and management theory to solve the problem are analyzed. The principles of formation and development of the financial and economic security management system of the enterprise in modern business conditions are defined. The process of managing the financial and economic security of the enterprise is considered as a sequence of individual actions in their unity and completeness of implementation. The main components of the processes of organization and formation of the management system of financial and economic security of the enterprise are proposed.

Keywords: financial and economic security, financial and economic security management, management mechanism, economic security management system, methods, threats, interests, principles, factors, analysis, organization of financial and economic security.

Постановка проблеми. Коли підприємства функціонують у мінливому та невизначеному зовнішньому середовищі все більшої актуальності набуває дослідження процесу формування та забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Крім цього, здатність підприємства реагувати на потенціальні загрози, забезпечувати стабільний рівень своєї діяльності та сформувати власну економічну безпеку дає змогу забезпечити стабільний рівень національної економічної безпеки та стабільне економічне зростання країни загалом. Саме це є мотивуючим моментом, що примушує кропітливо аналізувати всі питання, які стосуються проблем управління фінансово-економічною безпекою суб'єкту господарювання. Негативні зміни в площині фінансово-економічної безпеки здатні загальмувати економічний розвиток держави, а позитивні, навпаки, забезпечують ріст ВВП, збільшують податкові надходження до бюджету та інтенсивність інвестиційної активності в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення економічної безпеки підприємств управлінськими рішеннями на різних рівнях його управління постійно перебувають у центрі уваги дослідників. Наукові та практичні аспекти економічної безпеки підприємств розглядали такі вітчизняні та закордонні вчені, як: В. Пономаренко, С. Ілляшенко, А. Козаченко, М. Кизим, В. Мунтіян, Є. Олейніков, В. Пономарьов, В. Шинкаренко та інші.

Серед фахівців, які у своїх роботах працювали над управлінням економічною безпекою, слід назвати таких, як: І. Отенко, О. Коробчинський, Л. Шемаєва, З. Якубович та інші. Концептуальні засади формування системи економічної безпеки розглянуто у наукових працях Л. Донець, Т. Слободяник, Т. Іванюти, А. Заїчковського, В. Ортинського, О. Шнипка.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Надійне забезпечення фінансово-економічної економічної безпеки підприємства можливо лише з комплексного і системного підходу, що дозволяє забезпечити стратегічний розвиток підприємства, розробити тактичні та оперативні дії для мінімізації

негативного впливу загроз та забезпечення задоволення інтересів зацікавлених сторін у збільшення ефективності його функціонування. Однак на сьогодні проблема формування, розвитку та оптимізації системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства залишається частково вирішеною в умовах динамічних змін внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності суб'єкта господарювання. Вона потребує подальшого розгляду у напрямку подальшого розвитку теоретико-методологічних аспектів, вдосконалення процесів та механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення сутності фінансово-економічної безпеки та розробка заходів щодо формування та розвитку системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання.

Завданнями дослідження є: розглянути теоретико-методологічні аспекти проблеми формування системи управління фінансово-економічною суб'єкта господарювання; визначити головні напрями дій та процеси щодо формування та удосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства в сучасних умовах господарювання.

Окремим завданням подальшого дослідження цієї проблеми є розробка підходів до оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання та оптимізація організаційної структури управління фінансово-економічною безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях цієї проблеми фінансову безпеку розглядають частиною економічної, що дає підставу розглядати її як фінансово-економічну безпеку. Фінансово-економічну безпеку підприємства можна визначити як здатність до створення високоєфективних методів планування в контексті корпоративної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища. Основна мета фінансово-економічної безпеки – гарантія фінансової стабільності, безперебійна робота підприємства на даному етапі та достойний потенціал розвитку.

Небезпеки та загрози, які мають вплив на фінансово-економічну безпеку підприємства,

прийнято розділяти на зовнішні (які не залежать від роботи підприємства) та внутрішні (які мають залежність від діяльності підприємства).

Зовнішні фактори можуть бути у вигляді економічних, правових, ринкових, технологічних та технічних, географічних, соціально-культурних, міжнародних подій (фінансові-економічні кризи; нестабільність економіки; недосконалі механізми реалізації економічної та фінансової політики держави; низький рівень інвестиційного потенціалу держави; нечесна конкуренція; недосконала правова система захисту прав інвесторів і виконання законодавства).

До внутрішніх чинників впливу на систему фінансово-економічної безпеки підприємства відносяться: кадровий потенціал, засоби праці, інформаційний рівень забезпечення прийняття рішень, системні фактори.

До умов забезпечення фінансової безпеки підприємств можна віднести високий рівень гармонізації і погодження фінансових інтересів підприємств з інтересами оточуючого середовища та їх персоналу.

Сам термін фінансово-економічної безпеки включає в себе цілий комплекс дій, які необхідно виконувати на підприємстві чи в установі. Він повинен забезпечувати захист його ресурсів, фактичного виробничого та інтелектуального потенціалу від можливих загроз середовища. Для цього в хід йдуть різного роду інструменти, методи, важелі та системи інформаційно-аналітичного типу.

Згідно з Законом України «Про основи національної безпеки України», поняття фінансової безпеки підприємства включає в себе життєво важливі інтереси підприємств та забезпечення їх сталого розвитку [1].

Економічну безпеку підприємства можна трактувати, як:

1) стан захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності в певній ситуації;

2) стан всіх ресурсів підприємства (капіталу, трудових ресурсів, інформації, технологій, техніки, прав) та підприємницьких здібностей, при якому можливе найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного та соціального розвитку, здатність запобігати або швидко нівелювати різні внутрішні та зовнішні загрози;

3) сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їхніх цілей та завдань;

4) стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.

Концепція фінансово-економічної безпеки підприємства являє собою документ, в якому відображені головні положення щодо формування та організації управління економічною безпекою підприємства. Концепція економічної безпеки має довільну форму.

У сучасних умовах розвитку економіки підприємства все більше звертають увагу на економічну безпеку, яка вимагає створення власної системи організації, що характеризується ефективністю її впровадження.

З точки зору більшості наукових дослідників під системою управління фінансово-економічною безпекою підприємства слід розуміти сукупність елементів, орієнтованих на виявлення та нейтралізацію фінансово-економічних загроз функціонування і розвитку підприємства, забезпечення господарської самостійності, конкурентоспроможності, фінансової незалежності та стабільності, оптимальності організаційної структури, захисту інформаційного середовища, безпеки персоналу, комерційної таємниці та інтересів підприємства в сучасних умовах господарювання.

Система фінансово-економічної безпеки приватного підприємства – це структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальної здатності протистояти їм в майбутньому.

Система фінансово-економічної безпеки підприємства не може бути шаблонною для всіх підприємств. Кожне підприємство обирає для себе стратегію і тактику та варіанти забезпечення економічної безпеки. Удосконалення методів аналітичної та силових роботи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає розвитку аналітичних функцій всіх служб підприємств. Система управління економічною безпекою підприємства включає в себе такі елементи:

- 1) організаційну структуру;
- 2) методи забезпечення економічної безпеки підприємства;
- 3) засоби та важелі;
- 4) показники та критерії оцінки рівня економічної безпеки підприємства;
- 5) нормативно-правове та інформаційно-аналітичне забезпечення.

Висока можливість виникнення кризових явищ на підприємстві, що може призвести до зниження ефективності його діяльності, зумовлює необхідність своєчасного виявлення, попередження та нейтралізації загроз фінансово-економічним інтересам і передбачає запровадження на підприємстві ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою. Система управління фінансово-економічною безпекою розробляється відповідно до основних положень і засад реалізації загальної стратегії безпеки підприємства.

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства можна розглядати з різних точок зору:

1) з організаційної – це цілеспрямований вплив посадових осіб і спеціально створених служб, наділених відповідними повноваженнями, на економічну систему підприємства, його внутрішнє та безпосереднє зовнішнє оточення з метою досягнення його фінансової стійкості та захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів;

2) з функціональної – безперервний процес виконання управлінських функцій, що охоплює організацію, планування, аналіз, мотивацію і контроль за досягненням фінансової стійкості та стабільності підприємства, захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів;

3) з управлінської – система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із досягненням його фінансової стійкості та захистом його пріоритетних фінансово-економічних інтересів.

При формуванні та розвитку системи управління фінансово-економічною безпекою необхідно аналізувати та враховувати такі фактори, як: стадія життєвого циклу підприємства; внутрішні та зовнішні загрози функціонуванню підприємства; фінансово-економічні можливості підприємства; фінансово-економічні інтереси; рівень фінансово-економічної безпеки підприємства. Для вирішення цього питання найефективніше використовувати SWOT-аналіз, який і використано для діагностики стану безпеки діяльності ТОВ «Модерн-ХХ1».

Основні позитивні та негативні тенденції і проблеми, які характеризують нинішній стан

підприємства ТОВ «Модерн-ХХ1» стисло приведені у форматі SWOT-аналізу в табл. 1.

Проведений SWOT-аналіз стану підприємства ТОВ «Модерн-ХХ1» підтвердив, що підприємство наразі повинно вирішити наступні ключові проблеми, які істотно гальмують його розвиток та збільшують розрив у конкурентоспроможності на ринку:

1) забезпечити там, де можливо, доступність до конкурентної сировини;

2) ввести в експлуатацію компенсуючі конкурентні базові виробництва, які з різних причин були виведені із виробництва раніше;

3) провести системну модернізацію виробництв та покращити його технологічний рівень, зменшити ресурсо- та енерговитратність, підвищити екологічну безпеку, продуктивність праці;

4) подолати екстенсивний розвиток підприємства, ввести його в коридор сталого та довгострокового інноваційно інвестиційного розвитку;

5) системно наростити конкурентоспроможність виробництва (структурну, технологічну, цінову, товарну, енергетичну, сировинну, екологічну) з акцентом на випуск кінцевої товарної продукції та продукції з поглибленим рівнем технологічної переробки;

6) підвищити техніко-економічний рівень та технологічну складність виробництва, збільшити частку наукоємних, ресурсозберігаючих технологій, забезпечити поступальний перехід до виключно екологічно безпечних технологій;

7) сформувати довгострокову спеціалізацію діяльності підприємства відповідно до сировинних, виробничих, технологічних, кон'юнктурних та інших ресурсних передумов та можливостей.

Таблиця 1

**Зведена аналітична оцінка стану підприємства ТОВ «Модерн-ХХ1»
(короткий SWOT-аналіз)**

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – позитивний досвід підприємницької діяльності; – оптимальне логістичне розташування підприємства, наявність логістичних переваг; – високо диверсифікований товарний ринок продукції підприємства; – здатність виробництва адаптуватися до змін попиту з боку товарного ринку та прогресивно трансформувати свою структуру виробничої діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> – неоднорідність секторальної конкурентоспроможності та незворотна втрата в частині секторів конкурентних переваг (конкурентної стійкості); – у більшій частині, переважно екстенсивний розвиток; – виробничі втрати у зв'язку з знаходженням у зоні військових дій; – незбалансованість виробництва і сировинного забезпечення; – низька інноваційна активність підприємств; – хронічне інвестиційне недофінансування потреб підприємницької діяльності; – висока енергоємність одиниці продукції; – малопрогнозованість цін на продукти та послуги підприємства.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – потенційно висока інвестиційна привабливість підприємницької діяльності приватного підприємства; – наявність готових промислових площадок та необхідної інфраструктури для реалізації інвестиційних проектів та виробничої кооперації; – наявність кваліфікованого виробничого та управлінського кадрового потенціалу. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність опрацьованих стратегій розвитку; – валютна (курсова) нестабільність (в умовах залежності від імпортової сировини та напівсировини) та військових дій; – стійкий профіцит пропозиції на багатьох товарних ринках підприємства, ріст протекціонізму та цінової конкуренції; – складність процесу імпортозаміщення через значні обсяги конкуруючого імпорту та домінування імпортової сировини на ринку підприємства.

Вирішення визначених ключових проблем, які істотно гальмують розвиток підприємства та збільшують розрив у конкурентоспроможності, значно зменшать загрози в діяльності підприємства та збільшать фінансово-економічну безпеку підприємства у цілому.

Основними принципами, на яких повинна ґрунтуватися система управління фінансово-економічною безпекою промислових підприємств, повинні бути:

1) принцип розвитку – передбачає необхідність урахувувати швидкі зміни, що відбуваються у навколишньому оточенні, здатність системи до розвитку, розширення та змін у структурі;

2) принцип адаптивності – виражається у здібностях системи управління прилаштовуватися до змін зовнішнього та внутрішнього оточення підприємства з метою уникнення загроз;

3) принцип єдності – передбачає те, що всі дії підрозділів служби економічної безпеки підприємства повинні бути узгодженими та скоординованими;

4) принцип компетентності – передбачає, що питаннями забезпечення економічної безпеки займаються висококваліфіковані кадри;

5) принцип економічної доцільності – полягає в тому, що витрати на проведення заходів з забезпечення безпеки повинні бути економічно обґрунтованими;

6) принцип оперативності – швидка реакція системи на зміни у навколишньому оточенні, використання тільки актуальної інформації;

7) принцип комплексності – передбачає нейтралізацію шкідливих факторів на всі функціональні складові економічної безпеки;

8) принцип законності – передбачає функціонування системи управління економічною безпекою згідно з вимогами чинного законодавства;

9) принцип безперервності – система повинна постійно захищати інтереси підприємства в умовах невизначеності та ризику.

Для визначення сучасних тенденції формування та розвитку системи управління фінансово-економічної безпеки підприємства слід виокремити основні етапи формування системи управління фінансовою безпекою підприємства:

1) внесення змін в структуру органів служби безпеки підприємства для визначення відповідальних осіб за фінансову безпеку;

2) встановлення інформаційних зв'язків та посилення взаємодії із профільними підрозділами, які дотичні до процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства;

3) формування організаційного, методичного та ресурсного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства;

4) здійснення збору, аналізу та оцінки інформації про поточний рівень фінансової безпеки підприємства;

5) оцінювання рівня економічної безпеки серед основних функціональних складових;

6) ідентифікація та розпізнавання основних внутрішніх та зовнішніх загроз для фінансової безпеки підприємства;

7) визначення стратегічних та тактичних цілей, завдань стосовно їх досягнення за результатами попередніх етапів.

Одним із найбільш значимих елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, який є сукупністю законодавчих актів, правових норм, рушійних мотивів та стимулів, дій, методів, заходів, сил та засобів за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки та вирішення завдань. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства з системних позицій його формування наведено на рис. 1.

Аналіз сучасних тенденції формування та розвитку системи управління фінансово-економічної безпеки підприємства показав, що головними методами та інструментами забезпечення фінансово-економічної безпеки діяльності підприємства доцільно визначити:

1) збирання та аналітичну обробку інформації щодо економічної ситуації, складання прогнозів розвитку економічної ситуації на макрота мікрорівнях;

2) визначення (прогнозування) можливих загроз різних рівнів для підприємства, які можуть вплинути на його діяльність;

3) прийняття рішень щодо недопущення або мінімізації впливу виявлених загроз;

4) організацію діяльності щодо попередження можливих загроз;

5) завчасне відпрацювання моделей (алгоритмів) протидії негативному впливу загрози на діяльність підприємства;

6) проведення практичного експерименту щодо перевірки ефективності відпрацьованих моделей (алгоритмів);

7) виявлення, аналіз і оцінку реальних загроз економічній безпеці, що виникли;

8) ухвалення рішень і організацію діяльності з реагування на загрози, що виникли;

9) застосування відпрацьованих моделей на практиці;

10) моніторинг та оцінку ефективності реалізації прийнятих рішень;

11) внесення коректив у систему протидії загрозам;

12) постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємства [2].

Автори згодні з твердженням що, використовувати інструменти, що охоплюють лише один або кілька принципів управління фінансово-економічною безпекою, є недоцільним. Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки виступає стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності у поточному та перспективному періодах. Саме від об'єкта захисту багато в чому залежить основні характеристики системи забезпечення економічної безпеки. Оскільки об'єкт захисту є складним,

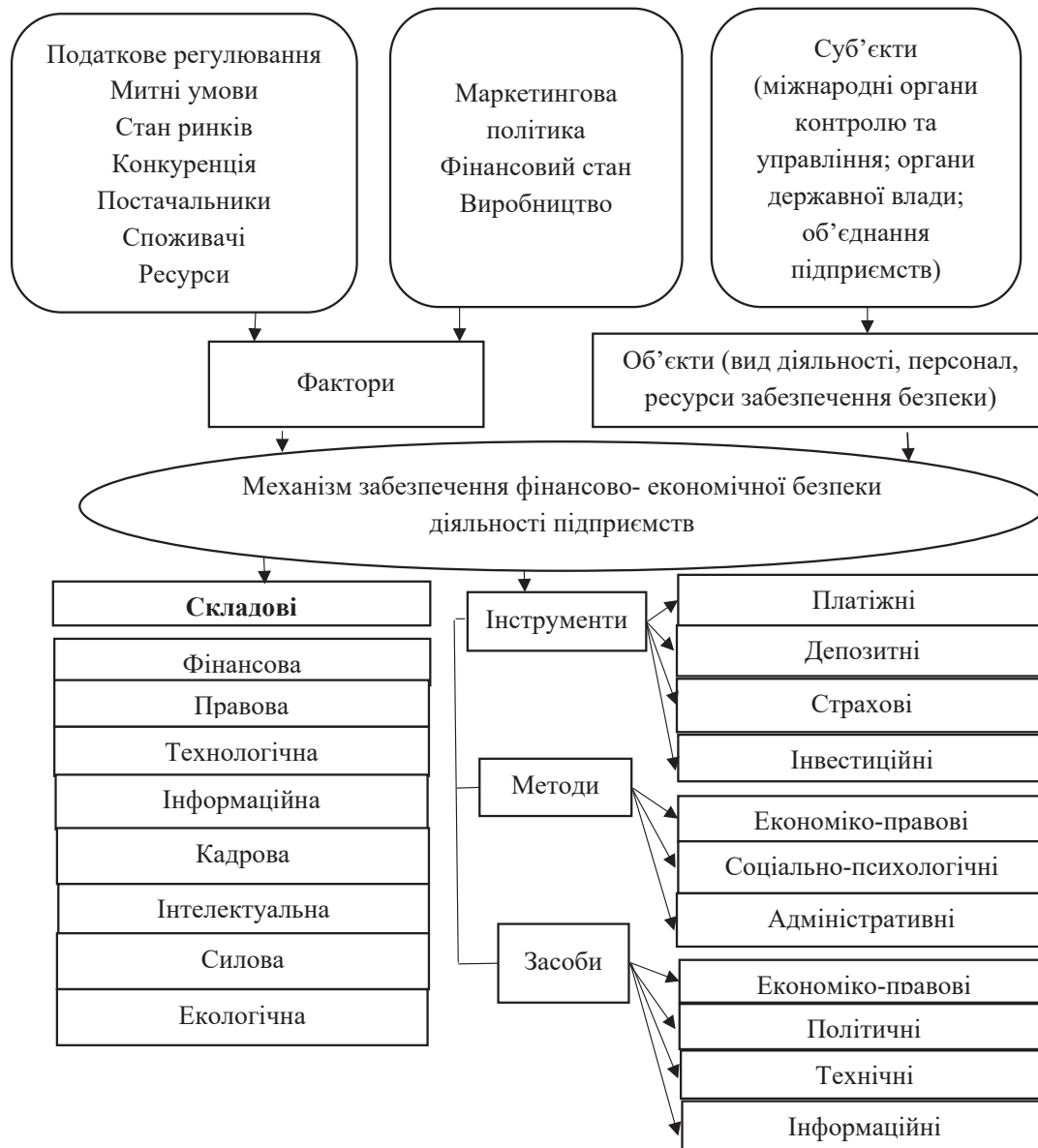

Рис. 1. Механізм забезпечення фінансово- економічної безпеки діяльності підприємств

багатоаспектним, ефективно забезпечення економічної безпеки має ґрунтуватися на комплексному, системному підході до управління [3].

На думку авторів, під організацією системи економічної безпеки підприємства слід розуміти насамперед формування його організаційної структури (визначення складу центрів відповідальності та їхніх взаємозв'язків) та розподіл завдань, повноважень, відповідальності між окремими ланками управління.

Відповідно, організаційне забезпечення фінансово-економічної безпеки – це взаємопов'язана сукупність внутрішніх функціональних служб та підрозділів підприємства, які здійснюють розробку, прийняття і реалізацію управлінських рішень, що забезпечують захист його фінансово-економічних інтересів [4].

З огляду на вищезазначене, організацію системи економічної безпеки на підприємстві можна представити у вигляді окремих її складових (див. рис. 2).

Впровадження такої схеми, яка відображає основні етапи в організації економічної безпеки на підприємстві, буде забезпечувати попередження кризових ситуацій і мінімізацію впливу негативних факторів на діяльність підприємства.

Організаційна структура управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинна відповідати певним принципам. Такими принципами є:

- 1) гнучкість (здатність швидко реагувати на чинники, які впливають на діяльність підприємства);
- 2) оперативність (прийняття рішення повинно бути невідкладним за змін факторів впливу на підприємство);

Рис. 2. Схема організації системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві

Джерело: розроблено автором з використанням [4]

3) надійність (гарантованість достовірності передавання інформації);

4) компетентність (передбачає, що питаннями забезпечення економічної безпеки займаються висококваліфіковані кадри);

5) безперервність (система повинна постійно захищати інтереси підприємства в умовах невизначеності та ризику) [5].

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки включає такі методи управління, як: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні [5].

Процес організації забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає наступні дії:

1) аналіз сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;

2) захист фінансових інтересів підприємства;

3) управління фінансовою діяльністю підприємства;

4) виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз;

5) попередження виникнення і розвитку загроз фінансовій безпеці, зниження ступеня їх негативного впливу;

- 6) управління фінансовими ризиками;
- 7) оцінка фінансового стану підприємства з використанням порогових значень показників і встановлення поточного рівня фінансової безпеки;
- 8) аналіз негативних фінансових наслідків для підприємства з точки зору зміни його платоспроможності, рентабельності і прибутковості;
- 9) облік альтернативних шляхів забезпечення безпеки підприємства шляхом застосування фінансових інструментів і методів фінансового аналізу;
- 10) планування комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки і розробку рекомендацій стосовно його реалізації;
- 11) бюджетне планування практичної реалізації запропонованого комплексу заходів;
- 12) планування корпоративних ресурсів;
- 13) оперативна реалізація запланованих дій підприємством;
- 14) контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства;
- 15) оцінка ефективності запобігання можливій шкоді від негативних дій; аналіз ринку цінних паперів з точки зору стану привабливості цінних паперів підприємства, залучення їм фінансових коштів на інвестиції та розвиток;
- 16) захист від агресивного придбання акцій підприємства конкурентами і можливого встановлення контролю над ним;
- 17) аналіз інвестиційних проектів;
- 18) аналіз ділових пропозицій підприємству з точки зору ділової етики та ін. [6].

Щоб забезпечити достатній рівень безпеки підприємства, чітко взаємодіяти між собою повинні всі учасники цього процесу (співробітники, підрозділи, служби). Їх дії повинні бути відточеними, максимально скоординованими та узгодженими, адже це вплине на остаточний результат та виконання поставлених задач. Всі особи які задіяні в забезпеченні заходів з безпеки, мають добре знати, хто яку роботу виконує і за, що несе відповідальність. З головними заходами безпеки

повинні бути ознайомлені всі учасник даного процесу і всі співробітники підприємства. Це збільшить шанси на своєчасне виявлення потенційних і реальних загроз, та на успішну протидію негативного впливу на діяльність підприємства. В той же час, деякі засоби, способи та методи забезпечення безпеки повинні бути засекречені і відомі тільки обмеженому числу учасників даного процесу. Це значно збільшить ефективність боротьби з різноманітними загрозами [8].

Розробка, впровадження і безперервне вдосконалення адаптивної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства дасть змогу сформувати комплекс захисних реакцій, спрямованих на підтримку стійкого функціонування підприємства і його розвиток в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Питання формування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства як правило починають вирішуватися уже на етапі його створенні. Це аксіома його безпеки у майбутньому.

Висновки. Фінансово-економічна безпека грає роль основного елементу та чинника при формуванні перспектив існування та розвитку суб'єктів господарювання. Забезпечення і удосконалення системи фінансової безпеки на підприємстві повинно бути предметом постійної уваги менеджменту та будуватися на сучасних концепції, принципах, інструментах та організаційній структурі. Наявність великої кількості загроз фінансово-економічній безпеці підприємства вимагає розробки та впровадження ряду ефективних заходів та дій щодо збереження його активів, поліпшення фінансового стану та захисту інтересів зацікавлених сторін.

Слід підкреслити, що кожне підприємство обирає для себе власну стратегію, тактику та варіанти забезпечення економічної безпеки.

Подальші дослідження за цим напрямом полягають у поглибленні теоретично та практичних аспектів формування та використання інструментів управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Орлик О. В. Економічна безпека підприємства : властивості, стратегія та методи забезпечення. *Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки* : монографія. Дніпропетровськ, 2014. Т. 2. С. 176–182.
3. Шлендер П. Э. Безопасность жизнедеятельности. Москва, 2010. 304 с.
4. Орлик О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства та підходи до її забезпечення. *Інформаційна та економічна безпека* : праці міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. Харків, 2014. С. 76–78.
5. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / за заг. ред. Т. Г. Васильціва. Львів, 2012. 386 с.
6. Орлик О. В. Особливості управління фінансовою безпекою підприємств в сучасних умовах господарювання. *Регіональна, галузева та суб'єктна економіка України на шляху до євроінтеграції* : праці IX міжнар. наук.-практ. конф. : частина 2 (Харків, 19-20 квітня 2017 р.). Харків, 2017. С. 185–188.
7. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий. Волгоград, 2007. 16 с.
8. Орлик, О. В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління* : праці міжнар. наук.-техн. конф. (Дніпропетровськ, 16-17 січня 2014 р.). Дніпропетровськ, 2014. С. 306–309.

9. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С. Моделювання економічної безпеки: держави, регіону, підприємства : монографія / за заг. ред. В. М. Геєця. Харків, 2016. 239 с.
10. Клименко Т. В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Житомирського державного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 6 (58). С. 340–343.
11. Козаченко Г. Б., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ, 2003. 280 с.
12. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04. Хмельницький, 2015. 29 с.
13. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Львів, 2013. 380 с.

REFERENCES:

1. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 r. № 2469-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Orlyk O. V. (2014) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: vlastyvosti, stratehiia ta metody zabezpechennia. *Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky: monohrafiia*: Tom 2. Kharkiv: FOP Drobiazko S.I., pp. 176–182. (in Ukrainian)
3. Shlender P. E. (2010) Bezopasnost zhiznedeyatelnosti. Moskva: Vuzovskiy uchebnik. (in Russian)
4. Orlyk O. V. (2014) Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva ta pidkhody do yii zabezpechennia. *Informatsiina ta ekonomichna bezpeka: Mizhnarodna naukovopraktychna internet-konferentsiia* (Kharkiv, 2014). Kharkiv: KhIBS UBS NBU, pp. 76–78. (in Ukrainian)
5. Vasyltsiv T. H., Voloshyn V. I., Boikevych O. R., Karkavchuk V. V. (2012) *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia*. Lviv: LihaPres. (in Ukrainian)
6. Orlyk O. V. (2017) Osoblyvosti upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. *Rehionalna, haluzeva ta subiektna ekonomika Ukrainy na shliakhu do yevrointehratsii: chastyna 2: IX Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia* (Kharkiv, 2017). Kharkiv: KhNUBA, pp. 185–188. (in Ukrainian)
7. Papehin R. S. (2007) Indikatoryi finansovoy bezopasnosti predpriyatiy. Volgograd: Volgogradskoe nauchnoe izdatelstvovo. (in Russian)
8. Orlyk O. V. (2014) Napriamky formuvannia nadiinoi systemy ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia. *Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku ekonomiky ta upravlinnia: Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia* (Dnipropetrovsk, September 16th-17th, 2014). Dnipropetrovsk: FOP Drobiazko S. I., pp. 306–309. (in Ukrainian)
9. Heiets V. M., Kyzym M. O., Klebanova T. S. (2016) *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhavy, rehionu, pidpriemstva: monohrafiia*. Kharkiv: INZhEK. (in Ukrainian)
10. Klymenko T. V. (2011) Osnovni elementy mekhanizmu zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Serii: "Ekonomichni nauky"*, no. 4 (58), pp. 340–343. (in Ukrainian)
11. Kozachenko H. B., Ponomarov V. P., Liashenko O. M. (2003) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia: monohrafiia*. Kyiv: Libra. (in Ukrainian)
12. Malyk O. V. (2015) *Formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu bezpeky pidpriemstva: dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.04*. Khmelnytskyi. (in Ukrainian)
13. Moiseienko I. P., Marchenko O. M. (2011) *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva*. Lviv: LvDUVS. (in Ukrainian)